

1a JORNADA DE BONES PRÀCTIQUES

PROCESSOS DE TUTORITZACIÓ I BENVINGUDA A LA FACULTAT DE CIÈNCIES DE LA UDG

Jordi Colomer, Rosa Maria Casellas, Victòria Salvadó, Xavier Vila i Joaquim Comas

Objectius

En aquest article es presenten els objectius, l'estructura i el desenvolupament de diversos programes d'acollida, tutoria i mentoria per als alumnes de primer curs de la Facultat de Ciències (FC) de la Universitat de Girona (UdG). Els objectius plantejats són a) oferir als alumnes de nou ingrés l'orientació i assessorament necessaris per facilitar la seva integració acadèmica i social a la institució i per trobar mecanismes que el facin avançar cap als seus estudis, i b) desenvolupar una formació tant personal com professional als estudiants mentors, potenciant les seves habilitats socials, d'organització i orientació.

Els objectius dels programes de suport i orientació a l'estudiant (Casado Muñoz y Ruiz, 2009; Colomer et al, 2009; Del-Arco et al. 2009) es podrien detallar en els apartats següents:

- i) Motivar l'estudiant per a la seva incorporació i integració a la vida universitària. Si l'estudiant percep l'ajuda, el suport, si es veu assistit tant en les seves necessitats acadèmiques, com personals i/o professionals, tot això redundarà en la millora dels seus resultats acadèmics i probablement reduirà també l'índex d'abandonament.
- ii) Donar a conèixer les ajudes que des de la institució s'articulen al llarg del procés formatiu.
- iii) Realitzar una diagnosi inicial de les necessitats dels estudiants amb l'objectiu de dissenyar el procés formatiu en funció de les necessitats i demandes. Això comportarà una planificació de l'orientació en el marc d'un pla d'acció tutorial.
- iv) Contribuir a l'èxit dels estudis universitaris.
- v) Orientar l'estudiant cap a l'aprenentatge independent i metacognitiu.

Desenvolupament

2.1 Jornada de Benvinguda

L'orientació i acollida dels nous estudiants es presenta com una fórmula necessària per a solucionar els obstacles que es troben quan accedeixen a la Universitat, facilitant així el seu procés d'afiliació. La generació de relacions estructurals es fa realment efectiva quan d'alguna forma s'avança cap a l'èxit de la formació estructural dels estudiants (Del-Arco et al. 2009). A la Facultat de Ciències, des del curs 2009 la Jornada inclou recepció institucional i acadèmica, presentació dels plans de tutoria i mentoria, presentació de les assignatures per part dels coordinadors dels mòduls de primer i presentació de l'estructura competències-activitats d'aprenentatge de la FC.

2.2 Pla d'Acció Tutorial

Els Pla d'Acció Tutorial (PAT) de la Facultat de Ciències, implantat al curs 2007, s'organitza entorn de la figura d'un tutor, que és un professor d'àmplia experiència docent en el primer cicle de les titulacions, actuant en sessions generals, col·laboratives i concertades durant tot el curs

acadèmic amb un grup d'aproximadament 15 alumnes. L'objectiu principal dels PAT és afavorir un espai per al desenvolupament de competències transversals com ara (Colomer et al. 2009; Santos, 2010):

- i) Identificar les pròpies fortaleeses i debilitats en l'adaptació de l'estudiant a la universitat.

Es tracta d'afavorir el procés d'adaptació de l'estudiant. El canvi que suposa l'entrada en la universitat implica un procés de negociació de l'alumne amb el nou context que parteix de les representacions i expectatives prèvies. Els tutors, mentors docents i fins i tot el personal no docent poden realitzar aportacions a diferents nivells que generin l'entorn necessari per a l'assumpció de nous objectius i responsabilitats.

- ii) Avaluar la pròpia activitat i el propi aprenentatge (responsabilitzar l'estudiant sobre el seu procés d'aprenentatge).

Es pretén promoure un aprenentatge actiu i proporcionar als estudiants una avaluació i un *feedback* continu en el seu progrés. Es té en compte també que l'estudiant aprèn en múltiples contextos a part de les classes presencials i a través de contactes formals i informals entre professors, estudiants, amics, etc. Es preveu l'orientació de l'estudiant a través de la tutorització col·lectiva i individual, més enllà de la informació institucional, amb l'objectiu de motivar l'exploració i el desenvolupament dels seus interessos, a fi que progressivament es responsabilitzin del seu propi aprenentatge. El tutor podrà identificar els estils d'aprenentatge i facilitar estratègies d'estudi ajustades a les necessitats.

El PAT implica el reconeixement institucional de l'activitat tutorial dels professors que participen, la formació en el procés de tutoria i l'elaboració de materials d'assessorament específics per a l'activitat de tutoria (Colomer et al. 2009). Es promou també la qualitat i finalment es defineixen els mecanismes per a aconseguir els objectius i els procediments d'avaluació del nivell de progressió dels estudiants. El programa es pretén desenvolupar des de primer fins a quart, amb la idea que el tutor gestioni la progressió de les competències de l'estudiant, col·laborant amb els treballs que es realitzen des de les assignatures.

2.3 Programa Mentor (mentoria entre iguals)

El programa de mentoria, a implementar a la FC el curs 2010, s'organitza entorn de les figures de l'alumne mentor i alumne mentoriat i és complementari del PAT. En aquest cas, els professors que participen en el programa en qualitat de tutors de mentors (alhora del PAT) estan directament relacionats amb la coordinació de professorat i tenen al seu càrrec un o dos alumnes mentors a qui supervisen i orienten. Cadascun dels alumnes mentors guia pel cap baix un o mig grup d'alumnes de nou ingrés (o mentoriat) i compta amb el suport de la coordinació de mentors.

Els objectius d'un programa de mentoria es divideixen en relació als objectius dels estudiants mentors i dels estudiants mentoriat. En relació als estudiants mentors podem destacar (Casado Muñoz y Ruiz, 2009): facilitar al mentor el desenvolupament d'habilitats socials i personals, fomentar la reflexió, el diàleg i l'autonomia, promoure el desenvolupament d'actituds i valors de compromís, responsabilitat, respecte i solidaritat, proporcionar eines per al seu futur acompliment professional, desenvolupar competències tècniques (saber), socials, de participació (saber ésser), metodològiques (saber fer), de treball en grup, orientar cap a la formació permanent, col·laborar en diverses activitats dintre de la Universitat, entre altres, i, en relació als estudiants mentoriat: facilitar la transició del batxillerat a Universitat de l'alumnat de nou ingrés, promoure el desenvolupament d'actituds i valors de compromís, responsabilitat, respecte i solidaritat, fomentar la participació en la vida universitària i en l'ús dels serveis posats a la seva disposició, proporcionar reforços acadèmics, ajudar-los a superar les exigències acadèmiques i orientar el seu aprenentatge per tal que s'anticipin a les dificultats.

Seguiment dels plans i avaluació

Tal com descriu Del Arco (2009) la implantació d'aquest tipus de programes xoca amb l'actual cultura universitària, ja que en alguns casos tant els estudiants com els professors han expressat dubtes sobre la seva utilitat i efectivitat. Per a això és important el seguiment i l'avaluació. A la Facultat de Ciències de la Universitat de Girona, per exemple, els professors i tutors, ofereixen opinions positives en relació als programes d'acollida i tutoria, els alumnes expressen opinions positives en relació al programa d'acollida (en un 85%), presentació d'assignatures (78%), Pla d'Acció Tutorial (65%) i Programa de mentoria (82%).

Des de la perspectiva del tutor, s'assenyala que la participació dels docents i estudiants té un important valor en el treball de seguiment i revisió de les accions previstes, en els programes d'acollida, tutoria i mentoria. Així per exemple, es van entrevistar alumnes i tutors de la FC. Als docents consultats, entre altres aspectes se'ls va preguntar què creien que valoraven més els alumnes en relació a la figura del tutor. Majoritàriament els tutors amb diferents graus d'experiència en tutoria, van coincidir que els estudiants valoraven diferents aspectes: el clima i la relació que s'establia en les sessions de tutoria, tenir un clar referent a qui dirigir-se (també virtualment), la qual cosa proporciona i reafirma un sentiment de pertinença i la capacitat d'escoltar del tutor davant el plantejament de problemes per part de l'alumne.

Des de la perspectiva de l'estudiant: les activitats de tutoria i mentoria milloren l'atenció i l'orientació durant l'etapa formativa de l'estudiant. Perquè sigui efectiu, el PAT ha de respondre a les necessitats dels estudiants, les quals podem conèixer principalment a través de tres fonts: a) preguntant directament als mateixos estudiants sobre les seves preocupacions, expectatives i demandes; b) analitzant el context institucional de la universitat i el context social, i, c) a través de la literatura especialitzada.

Les experiències realitzades indiquen que, quan es consulta sobre quins són els objectius dels processos de tutoria, els alumnes entrevistats posen l'accent especialment en el seguiment, l'escolta de les necessitats dels alumnes i la identificació de les dificultats. Per als estudiants de primer consultats, és important l'ajuda rebuda en els aspectes pràctics de l'organització dels estudis per a la millora dels aprenentatges que afavoreixin l'èxit dels mateixos.

El PAT ha de respondre també a la necessitat de coneixement i de seguretat (aspecte de la primera fase de la jerarquia de necessitats dels estudiants), els estudiants demanen d'una banda la millora dels espais de participació (a través de la inclusió de preguntes obertes en els qüestionaris, o poder manifestar l'interès en les seves necessitats d'orientació personal, acadèmica i professional en entrevistes). Per altra banda consideren essencial una millora dels processos de *feedback* als alumnes. Aquests es realitzen al seu entendre massa tard i propers a les avaluacions i no durant el procés.

Hem assenyalat que el PAT és un espai idoni en relació amb el treball que es realitza en les diferents assignatures o mòduls, per al desenvolupament de les competències transversals, no obstant això és un aspecte complex que cal consolidar. Tot i el treball realitzat per a l'explicació de les competències en la fase inicial dels plans tutorials, apareixen poques referències explícites i argumentades, per part dels estudiants en relació al treball de les competències. En aquest sentit estem d'acord en la rellevància a l'hora d'utilitzar tots els recursos i espais tutorials i de les assignatures perquè els estudiants identifiquin i incorporin el paper rellevant de les competències al llarg dels estudis i, especialment, com objectius que guien les accions orientades al seu futur personal, acadèmic i laboral. Les fases de desenvolupament d'un Pla d'Acció Tutorial passarien per: i) disseny de la proposta marc de la setmana d'acollida en funció de les necessitats i característiques específiques del centre i de la titulació, ii) implementació de l'acollida durant la primera setmana de curs, bé sigui a través d'un pla d'acollida o de presentació d'assignatures/mòduls per part de professors responsables, iii) anàlisi de les dades: valoració de l'experiència i desenvolupament de les línies de treball per a futures edicions dels plans, i iv) desenvolupament d'instruments de recollida d'informació i participació (qüestionaris, entrevistes, enquestes, etc.). En aquest apartat podríem destacar la publicació d'agendes d'estudi per part d'algunes universitats, per als alumnes de primer, com és el cas de la FC.

Al final dels processos de tutoria i mentoria es pretén que l'alumne hagi realitzat i) una progressió en el procés motivacional mitjançant el qual desenvolupa la seva adaptació a l'entorn universitari i ii) una major autonomia, sentit d'implicació i compromís. El procés presenta quatre fases (Villar i Font, 2007): Adaptació, Control, Implicació i Transformació (ACIT). No és un objectiu dels programes de tutoria i mentoria que l'alumne de primer arribi a les cotes màximes de les fases ACIT, sinó que conegui tot el procés de manera que estigui en condicions d'entendre que forma part d'una institució i d'un projecte col·lectiu en el qual volem que s'integri.

Bibliografia

Casado Muñoz, R. y Ruiz, M. (2009). Programa Mentor: tutorías entre compañeros/as. UNIVEST09, Girona.

Colomer, J., Serra, T., Roldan, M. y Casellas, R.M. (2009). New experience in tutoring: definition, process and evaluation. Proceedings of ICERI2009 Conference, Madrid, 16th-18th November09.

Del-Arco, I., Camats, R., Flores, O., Alaminos, F. y Blázquez, J. (2009). Programas de acogida para los estudiantes de grado: Experiencia en los primeros grados de la UdL. Uninvest09, Girona.

Santos, L. (2009). Tutoring at the University of Aveiro (Portugal): between adopting, adapting and creating a programme to the Bachelor in basic education degree. Proceedings of ICERI2009 Conference, Madrid, 16th-18th November09.

Villar, E. i S. Font (2007). Guia del pla d'acció tutorial. Documenta Universitaria, 266 p. 239-56.